

УДК 34

С. М. Гусаров

заслужений юрист України,
член-кореспондент
Національної академії правових наук України

МВС БЕЗ ЮРИСТІВ – КОМУ ЦЕ ВИГІДНО?

У статті досліджується сучасне становище правового стану держави та висвітлюється діяльність національної поліції України. Встановлюється суть діяльності юриста як професіонала, визначається шлях його підготовки.

Ключові слова: право, юрист, правоохоронні органи, правова діяльність, поліцейський.

Постановка проблеми. Турбота про поглиблення правової освіти, про підняття професіоналізму, престижу професії юриста – це лише чергові солодкі гасла, за якими лише суто меркантильні інтереси.

У середині літа в мережі Інтернет з'явилася публікація з досить тривожною назвою – «Впевнено рухаємося в бік поліцейської держави». З перших же рядків пояснювалося, в чому сутність того небезпечного руху – 61 відсоток державного замовлення на підготовку юристів Кабінет Міністрів передав вищим навчальним закладам МВС. Правда, трохи нижче заголовка, вже в тексті, ця інформація частково спростовується: отой ласий шматок держзамовлення розподілений між вишами «МВС, СБУ, Міноборони, фіскальної і кримінально-виконавчої служб».

Отже, не така вже і поліцейська держава намічається. З іншого боку, що поганого у піклуванні Уряду про належну кваліфікацію тих, хто згідно з гаслом, під яким йде реформування поліції, повинен служити громадянам та захищати їх? Дещо забігаючи наперед, слід зазначити, що замітка (бо на статтю матеріал не тягне) розрахована на людей, далеких від проблеми, та й готували її теж не дуже компетентні або недобросовісні особи. Втім, це не має значення, адже метою автора чи авторів не був об'єктивний аналіз ситуації. Але про мету потім. Поки ще про компетентність.

Виклад основного матеріалу. По-перше, бакалаври права, навчання яких у ВНЗ МВС викликало панічні настрої у авторів замітки, не є юристами. Юри-

стами, згідно з недавнім рішенням того ж Уряду, є особи, які мають освітній ступінь магістра. По-друге, Поліцейська академія Національної поліції, на перешкоді діяльності якої, на думку авторів, стає підготовка бакалаврів права у ВНЗ МВС, готує лише ПАТРУЛЬНИХ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ. За своїм рівнем академія – це професійне училище, і не більше. Вона не може і не має права готувати оперативних працівників, дільничних офіцерів поліції і тим більше слідчих. До речі, останні чомусь взагалі зникли з переліку юридичних професій, який наводиться у замітці.

Тепер звернемось до нормативного документу, який встановлює рівень фахової компетенції осіб, які займають ту чи іншу посаду. Це Класифікатор професій ДК 003:2010, затверджений наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 16 серпня 2012 року № 923. Про нього автори замітки або не знають, або дуже вчасно забули, бо він суперечить їхнім твердженням.

Класифікатор відносить до категорії «фахівці» професії дільничних інспекторів та оперуповноважених (код 3451). Тобто займати такі посади можуть лише особи з освітнім ступенем бакалавра. Слідчі (код 2423) – це вже категорія «професіонали», яка вимагає ступеня магістра.

Ще одна промашка вийшла у авторів з «класичними університетами», які, на їхню думку, «в усьому світі готують суддів, прокурорів, адвокатів». У нас вчорашні школярі не можуть стати суддями, прокурорами, адвокатами тільки тому, що отримали диплом магістра-правника. Від них вимагається досвід практичної роботи на

більш скромних посадах – юрисконсультів, секретарів судових засідань, помічників прокурора, судді, нотаріуса тощо – та й певний життєвий досвід.

Залишимо на совісті авторів замітки твердження, що правоохоронець не повинен бути юристом. Для континентальної системи права, яка, до речі, існує в Україні, такий підхід – це безглузддя. Особливо це стосується слідчих поліції. Вони зобов'язані досконало знати і матеріальне, і процесуальне право, як кримінальне, так і адміністративне, і цивільне, і суміжні галузі права. Інакше про невідворотність покарання як основу профілактики злочинності можна буде тільки мріяти. Фахова компетенція слідчого повинна дорівнювати фаховій компетенції адвоката, у протилежному випадку обвинувачення регулярно розсипатиметься в суді. Такого рівня компетенції вимагає й принцип змагальності судового процесу. Адже формує обвинувачення у нас саме слідчий, прокурор із ним погоджується (або ні) та підтримує в суді. І що ж то буде за змагання, коли з одного боку досвідчений правник, а з іншого – недоук, побіжно ознайомлений з основами кримінального судочинства?

Як вишенька на торті – думка авторів про те, що «Поки правників – майбутніх суддів, прокурорів, адвокатів, нотаріусів – готуватимуть вищі навчальні заклади силових структур, українське правосуддя все далі віддалятиметься від стандартів верховенства права». Ось воно що, а ми собі гадали, чому в нас таке специфічне правосуддя. Виявляється, виші МВС винні... Та ВНЗ МВС готують не майбутніх суддів, прокурорів, адвокатів, нотаріусів, як це чомусь вважається авторам замітки, а кваліфіковані кадри для поліції. І якщо окремі з цих кадрів, пішовши зі служби на заслужений відпочинок або залишивши її за станом здоров'я, продовжать кар'єру правника в іншій іпостасі (до речі, таких дуже й дуже небагато), це слід тільки вітати, бо в їх особі когорта правників отримує носіїв дуже цінного життєвого досвіду.

Виникає цілком логічне питання – навіщо знадобилося оце нагромадження нісенітниць про рух в бік поліцейської держави, навчання у ВНЗ МВС майбут-

ніх прокурорів та інше? Все дуже просто: представники юридичних ВНЗ МОН, які або входять до складу Реанімаційного Пакету Реформ – громадської організації, яка неодноразово згадується у замітці, або знайшли, як кажуть, шлях до серця активу цієї організації, вирішили трошки полякати Кабмін. Може, з переляку забудуть про величезний некомплект у поліції та віддадуть держзамовлення цивільним вишам. Тобто під нашвидкуруч виготовленою вуаллю зі скорботи про долю верховенства права йде вульгарна боротьба за державне замовлення. Ніхто ж не заважає готувати правників за контрактом у межах ліцензійного обсягу.

Але це ще не все. Днями зареєстрований проект закону про юридичну освіту і загальний доступ до юридичної професії. Група народних депутатів на чолі з Оксаною Сироїд зареєструвала в Парламенті законопроект № 7147 «Про юридичну (правову) освіту і загальний доступ до юридичної професії». Як відзначається в пояснювальній записці, законопроект підготовлений на підставі Концепції вдосконалення юридичної освіти.

Законопроектом пропонується:

- визначити юридичні професії і критерії доступу до них;
- встановити стандарт юридичної освіти (перелік компетенцій, придбання яких гарантується юридичною освітою);
- встановити критерії, яким повинні відповідати юридичні школи тощо.

Складається враження, що юридична школа в Україні існує не 200 років, а тільки от тепер має зародитися.

На думку авторів законопроекту, готувати юристів зможуть тільки юридичні школи («правничі»), що знаходяться в підпорядкуванні МОН (класичні університети, профільні університети), і приватні вищі учбові заклади, що отримали ліцензію.

Відомчі вузи в цьому законопроекті взагалі не розглядаються і, очевидно, на переконання його авторів повинні взагалі зникнути, розвіятися, так би мовити, в тумані.

Цікаво й те, що юридичними професіями в цьому законопроекті визнаються лише суддя, адвокат, прокурор і нотарі-

ус, а рівень їх освіти повинен відповідати рівню кваліфікації магістра права. А що стосується оперативного працівника, слідчого, юрисконсульта, юриста підприємства тощо, то це вже, на думку цих новаторів, не юристи, і обіймати ці посади можуть будь-які спеціалісти з будь-якою освітою.

Для вітчизняних фахівців у галузі права очевидно, що тут має місце не новаторство, а нав'язування нам американської моделі юриспруденції. Але у них зовсім інша правова система. Наприклад, відсутність поліцейського слідства і наявність судового слідства. Але ж це вікові традиції, і це зовсім не означає, що наша правова система недосконала чи недолуга. Водночас автори проекту мали б знати, що на сьогодні найбільшим роботодавцем и так званим споживачем юридичних кадрів є Міністерство внутрішніх справ, яке на сьогоднішній день об'єднує в собі Національну поліцію України, Державну прикордонну службу України, Державну службу України з надзвичайних ситуацій, Національну гвардію України, Державну міграційну службу України, сервісні центри МВС. Один цей перелік спонукає замислитись над тим: а хто буде краще виконувати обов'язки поліцейського, прикордонника, рятувальника тощо? Невже вчорашні вчителі чи технарі (зі всією повагою до цих професій), а не фахівці з юридичною і спеціальною підготовкою?

Схоже на те, що все це широкомасштабна келійна кампанія по черговому введенню суспільства в оману з єдиною метою – розвалити міцну освітянську систему МВС і перерозподілити бюджетні кошти на свою користь.

Іноді запитуєш когось із ректорів приватних вузів: а скільки у вас, наприклад, докторів юридичних наук? Відповідь: два, три, не більше. А тільки в Харківському національному університеті внутрішніх справ їх 57, не кажучи вже про сотні в усіх навчальних закладах системи МВС, про сотні інших висококваліфікованих спеціалістів.

Так от такі, з дозволу сказати, вищі навчальні заклади без зайвої сором'язливості беруть на себе сміливість готувати, наприклад, слідчих, підготовка яких повинна відбуватися в специфічних умовах – оволодівати спеціальними юридичними предметами, опанувати оперативно-розшукову діяльність, бойову підготовку, набувати інших освітянських та практичних навичок, працювати з наставником, аби врешті-решт з роками стати самостійно до роботи. Ну хіба можна серйозно говорити про те, що всі ці знання і практичні навички можна здобути у ВНЗ, мета якого – лише отримати прибуток? Адже ніякого зв'язку в таких навчальних закладах з правоохоронними органами немає, і ніякої відповідальності за рівень підготовки вони перед МВС не нестимуть.

Висновки та пропозиції. Отже, варто зробити висновок, що це – лише політичні ігри не найкращого ґатунку. Авторів ідеї якнайшвидше покінчити з «поліцейською державою» державні справи якраз хвилюють найменше. Відомчі вузи сьогодні користуються великим попитом на освітянському ринку, оскільки мають якісну матеріально-технічну базу, високоосвічені кадри, сучасні методики навчання. У них щороку конкурси на вступ, а їхні, так би мовити, конкуренти часто-густо навіть не можуть набрати студентів під державне замовлення.

Турбота про поглиблення правової освіти, про підняття професіоналізму, престижу професії юриста – це лише чергові солодкі гасла, яких ми в останні роки вже наслухалися чимало. Але за ними лише суто меркантильні інтереси. Декваліфікуючи кадри правоохоронців, законопроект, по суті, спрямований на підрив верховенства права, яке є фундаментом держави. А руйнування верховенства права тягне за собою руйнування держави. Повертаючись до питання, винесеного у заголовок статті, ми можемо впевнено відповісти – ні уряду, ні нашому суспільству в цілому, ні кожному громадянину окремо відсутність юристів у системі МВС України не тільки не вигідна, вона суперечить їх інтересам.

Гусаров С. Н. МВД без юристов – кому это выгодно?

В статье исследуется современное положение правового положения государства, освещается деятельность национальной полиции Украины. Устанавливается суть деятельности юриста как профессионала, определяется путь его подготовки.

Ключевые слова: право, юрист, правоохранительные органы, правовая деятельность, полицейский.

Husarov S. MIA without lawyers – who it is high?

The article examines the current state of the legal state of the state, which is highlighted. The activities of the national police of Ukraine are covered. The essence of the activity of a lawyer, as a professional, is established. The way of its preparation is determined.

Key words: law, lawyer, law enforcement agencies, legal activity, police officer.